

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJČIĆ

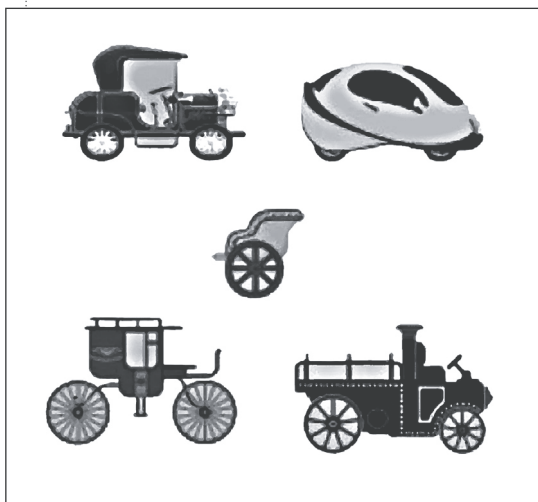
Vozila na kotačima – kola, kočije i automobili

Kotač se smatra jednim od najvažnijih tehničkih izuma čovječanstva. On je omogućio lakše i brže obavljanje različitih poslova (npr. mlinsko kolo, lončarsko kolo) te, izumom vozila na kotačima, lakši i brži prijevoz. Imenica *kotač* slavenskoga je podrijetla, izvedena je od praslavenskoga glagola **kotiti* ‘valjati, kotrljati’. Najjednostavniji i najstariji oblik vozila na kotačima jesu kola koja su vukle životinje, najčešće konji, mule ili volovi. Riječ *kola* naslijeđena je iz praslavenskoga, a postanjem je množina imenice *kolo*. Praslavenska riječ **kolo* značila je ‘kotač’, izvedena je od indoeuropskoga korijena **k^welh₁-* i srodna je s grčkom riječi *κύκλος* [kúklos] ‘krug, kolut, kotač’. Ta je grčka riječ preko latinskoga i europskih jezika došla u hrvatski u riječi *ciklus*, ali i u nazivu za jedno modernije prijevozno sredstvo – *bicikl*. Riječ *bicikl* francuskoga je podrijetla (*bicycle*), tvorena od latinskoga prefiksa *bi-* ‘dva’ i završetka *-cycle* < grč. *κύκλος* ‘kotač’.

Kočija se kao posebna vrsta pokrivenih kola izrađenih za udoban prijevoz putnika pojavila u Europi u 15. st. Smatra se da je kočija naziv dobila po mađarskome mjestu *Kocs* [Koč], u kojemu je prvi put izrađeno takvo vozilo. Mađarski pridjev *kocsi* ‘koji se odnosi na *Kocs*’ dao je naziv za tu vrstu vozila, pa bi *kočija* izvorno bila ‘kola iz Kocsa’. Riječ se iz mađarskoga proširila i u druge europske jezike, npr. tal. *cocchio* ‘kočija’, njem. *Kutsche* ‘kočija’, eng. *coach* ‘kočija, kola, danas i autobus’. Kočije su se tradicionalno smatrale statusnim simbolom više klase, a s razvojem gradova počele su se upotrebljavati i za gradski prijevoz. Najam kočija organiziran je prvi put u 17. stoljeću ispred pariškoga hotela *Saint Fiacre*. Po njemu su najamne kočije nazvane *fiacre*, što je preko njemačkoga *Fiaker* dalo drugi hrvatski naziv za kočiju – *fijaker*.

Krajem 19. stoljeća, s otkrićem motora s unutarnjim izgaranjem, pojavile su se „kočije bez konja”, odnosno *automobili*. Riječ *automobil* posuđena je iz francuskoga (*automobile*), a složena je od grčkoga *ἄυτο-* [auto-] ‘sam’ (kao u *automat*, *autohton*, *autonoman*, *autogram*) i latinskoga pridjeva *mobilis* ‘pokretan’. Doslovno joj je značenje ‘koji se sam pokreće’. Od riječi *automobil* apstrahiran je prefiksoid *auto-*, od kojega su tvorene daljnje složenice poput *autocesta*, *automehaničar* ili *autobus*. Završetak *-bus* riječi *autobus* potječe iz latinskoga *omnibus* ‘za sve’, što je dativ množine pridjeva *omnis* ‘sav, svaki’. *Autobus* je prema tome ‘vozilo za sve’.

U početku su automobili izgledom oponašali konjske kočije, a od druge polovice 20. stoljeća dobivaju nov, aerodinamičniji oblik. Danas postoje mnogobrojni tipovi osobnih automobila i nazivi za njih. Jedna je od osnovnih podjela automobila prema izvedbi karoserije. Neki oblici karoserije i nazivi za njih razvili su se iz odgovarajućih

vrsta kočija. Automobili otvorene karoserije nazivaju se *kabrioleti*, dok se automobili zatvorene karoserije dijele na limuzine, karavane i kupee.

Kabriolet (iz francuskoga *cabriolet*) izvorno je bio naziv za laganu dvokolicu jednopreg s dvama sjedalima, a poslije je prenesen na automobile s pomičnim krovom. Francuski naziv *cabriolet* izveden je od *cabriole* ‘skok (nalik na kozji)’ zbog laganih, poskakujućih pokreta.

Limuzina je naziv za tip osobnoga automobila nepokretnoga krova, četverih vrata i zasebnoga prtljažnika, ali i za veće i raskošnije osobne automobile. Riječ je francuskoga

podrijetla (*limousine*), izvedena je od imena francuske pokrajine *Limousin* i prvotno se odnosila na luksuzni tip kočije. Stanovnici pokrajine *Limousin* nosili su posebnu vrstu širokoga ogrtača za zaštitu od kiše te se smatra da je pokrov prvih *limuzina*, koji se protezao od stražnjih sjedala preko vozača, nalikovao na taj ogrtač.

Karavan je u hrvatskome naziv za osobni automobil s prostorom za prtljagu unutar putničke kabine, iza zadnjih sjedala, dok se engleska istovrijednica *caravan* odnosi na kamp-prikolicu, tj. vozilo u kojemu se stanuje. Ishodište je perzijska riječ *kārwan* ‘družina trgovaca i putnika koji s devama putuju pustinjom’, koja je preko talijanskoga dala u hrvatskome i riječ *karavana* ‘povorka robom natovarenih zaprežnih kola i životinja koja prelazi velike udaljenosti’.

Treći je tip automobila zatvorene karoserije kupee. Naziv *kupee* potječe iz francuskoga *coupé*, što je izvedenica od glagola *couper* ‘rezati, sjeći’ i izvorno je označavala skraćenu, „odsječenu” verziju kočije.

Postoje još mnogi drugi nazivi za vozila na kotačima, a o njima ćemo pisati drugom prilikom.